

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgave

BACH301-OST-2022-VÅR-FLOWassign

Predefinert informasjon

Startdato:	11-05-2022 09:00	Termin:	2022 VÅR
Sluttdato:	25-05-2022 14:15	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave - Stord		
Flowkode:	203 BACH301 1 OST 2022 VÅR		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Naun:	Hanna Hundhammer Hundseid
Kandidatnr.:	745
HVL-id:	136073@hvl.no

Informasjon fra deltaker

Antall ord *:	12020
----------------------	-------

Egenerklæring *: Ja

Jeg bekrefter at jeg har Ja registrert oppgavetittelen på norsk og engelsk i StudentWeb og vet at denne vil stå på vitnemålet mitt *:

Jeg godkjenner autalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei

BACHELOROPPGAVE

Barnehagelærer og bærekraft: Arbeid i et
miljøperspektiv

Kindergarten teacher and sustainability:
Work in an environmental perspective

**Hanna H. Hundseid, Ingrid Olsen og Hannah
Johnsen**

BACH301 2021/2022

Barnehagelærerutdanning

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Veileder: Yuko Kamisaka

Innleveringsdato: 25.05.2022

Forord

Ved å skrive denne bacheloroppgave har vi lært mye om viktigheten av bærekraft, og ikke minst verdien av arbeid med bærekraft i barnehagen. Vi ser på det som viktig å ha god kunnskap om emnet i samfunnet vårt slik det er i dag. Gjennom å jobbe med denne oppgaven har vi fått mulighet til å tilegne oss denne kunnskapen. I tillegg har vi fordypet oss i et emne vi synes er spennende og interessant.

Vi ønsker å takke alle som har bidratt og støttet oss i denne læringsprosessen. Først og fremst vil vi takke vår veileder, Yuko Kamisaka. Hun har fra starten av vært positiv til oppgaven vår og motivert oss til å gjøre en god jobb. Vi har fått gode innspill og hun har bidratt med kloke synsvinkler. I tillegg svarer Yuko raskt og gir gode oppdateringer. Vi har vært veldig fornøyde med tildeling av Yuko som veileder.

Videre vil vi også takke informantene i oppgaven. I disse tider var det ikke enkelt å få tak i informanter som kunne stille til intervju. Vi er veldig takknemlige for at informantene tok seg tid til å stille opp. De har gitt gode og ærlige svar, og vi finner arbeidsmåtene og holdningene deres når det kommer til dette temaet inspirerende. Funnene vi har fått gjennom å intervjuene disse informantene har bidratt til å styrke oppgaven vår. Takk til andre som har hjulpet til med å se over oppgaven.

Vi setter stor pris på hjelpen til alle sammen. Tusen takk!

Haugesund, 13.05.2022

Summary

Sustainability is anchored in the new framework plan for kindergarten as an own paragraph. Sustainability receives a lot of attention in our society and the importance of the subject has been established. With this in mind, we found it interesting to research this topic in kindergarten. We have chosen to take a deep dive into the ecological dimension of sustainability in our assignment. The United States Environmental Protection Agency (EPA) describes the economical dimension as “Everything that we need for our survival and well-being depends, either directly or indirectly, on our natural environment” (EPA, 2016, from Haugen, 2019, p. 44). Based on this, the ecological dimension is crucial for the other dimensions (Haugen, 2019, p. 44). Today climate change has become severe. To that end we need to consider the importance of working with the subject in kindergarten as significant.

In this assignment we have examined how the role as educational leader is facilitating to work with sustainability in kindergarten. We have chosen to work with this because we see it as important to educate at an early stage, to promote countenance and action linked to sustainability. We have also noticed some differences during the internship period of our studies, where we see that some are working less with the theme than others. We chose to interview one kindergarten teacher in the city, and one located on the countryside to see how they introduced nature to the children, and what opportunities the educational leader saw in the area around the kindergarten.

It is important to mention that our assignment is based on interviews with kindergartens that have a special focus on sustainability, because we only managed to get in touch with those who were particularly interested in this topic. Therefore, our focus was to examine the differences between. The kindergarten located in the city versus the one located on the countryside. We conducted qualitative interviews with an educational leader in each of these kindergartens.

As a result of the interviews in our study, we found that the educational leaders were working quite similarly. They both had projects explaining the cycle of nature and gave the children many firsthand experiences. According to the informants, a goal of theirs was to make the children conscious on consumption and use of resources, without making this a burden on their shoulders. Furthermore, our findings were also linked to how the kindergarten were located and we found that they used the local area in different ways. Both informants emphasized the importance of engaged kindergarten staff and educational leaders that

facilitates a good pedagogical plan. It is essential to also mention the children's participation, and that the staff manages to create meaningful and engaging experiences with the children. They will get positive outcomes from these opportunities to perform successfully and get an affiliation to nature.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	7
1.1 Valg av tema og problemstilling	7
1.2 Avgrensninger	8
2.0 Teoretisk tilnærming	10
2.1 Bærekraft som begrep	10
2.1.1 Økologi.....	12
2.2 Bærekraft i barnehagen.....	13
2.3 Bærekraftstrappa.....	16
2.4 Medvirkning til en bærekraftig utvikling.....	18
3.0 Metode	20
3.1 Kvalitativt forskningsintervju	20
3.2 Informanter og forberedelse.....	21
3.3 Gjennomføring av intervju og etiske overveielser.....	22
3.4 Reliabilitet og validitet	23
4.0 Resultat og drøfting	25
4.1 Beskrivelse av barnehagene	25
4.2 Naturopplevelser	25
4.3 Kildesortering.....	28
4.4 Dyrking.....	30
4.5 Prosjektarbeid	31
4.6 De voksnes rolle	32
4.7 Målsetning.....	34
4.8 Medvirkning	35

<i>4.9 Å bruke bærekraft begrepet i barnehagen.....</i>	<i>35</i>
5.0 Oppsummering	37
6.0 Litteraturliste.....	39
Vedlegg 1 - Forespørsel om deltakelse i bacheloroppgave	42
Vedlegg 2 - Intervjuguide 1 for landlig plassert barnehage	43
Vedlegg 3 - Intervjuguide 2 for bybarnehage	44

1.0 Innledning

Barnehagen har en viktig oppgave når det gjelder bærekraft, som omhandler at barnehagen skal fremme verdier, holdninger og praksis for å oppnå et mer bærekraftig samfunn (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 12). I 2017 ble bærekraft enda mer aktualisert i barnehagen, da det for første gang kom et eget avsnitt om bærekraftig utvikling i rammeplanen. Dette ble flettet inn i barnehagens verdigrunnlag (Bae, 2018, s. 205). Det blir altså tydelig at det nå er et krav om å arbeide med temaet. I barnehagesammenheng handler bærekraft om at barna skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 12). I oppgaven vår ønsker vi å undersøke hvordan barnehagen jobber med dette temaet.

1.1 Valg av tema og problemstilling

Problemstillingen vi har valgt i oppgaven er: *Hvordan kan du som barnehagelærer legge til rette for arbeid med bærekraft i et miljø perspektiv?* Vi har valgt denne problemstillingen på bakgrunn av erfaringer fra tidligere praksisperioder. Til tross for at forskriftene og i mange tilfeller også barnehagenes årsplaner, understreker viktigheten av bærekraft - har vi opplevd at det ikke blir jobbet særlig med. Disse erfaringene har vi tatt med oss videre og kom fort til enighet om at dette var temaet vi ville skrive om. Vi tenker også at tidlige erfaringer med natur og bevisstgjøring rundt bærekraft, kan skape gode samfunnsborgere som er villige til å ta vare på ressursene våre på en bærekraftig måte. Vi valgte å ta tak i dette temaet, fordi vi ønsker å se hvordan en barnehagelærer arbeider med dette. Dette kan også ses som en god læring for oss og for å få inspirasjon til hvordan vi kan inkludere arbeid med bærekraft når vi skal ut som barnehagelærere.

Videre ønsker vi å finne ut hvordan andre barnehagelærere arbeider med bærekraft i deres barnehage. Vi har bevisst valgt andre barnehager enn tidligere praksisbarnehager, for å undersøke om dette er en utfordring for flere. Bærekraft har lenge vært et aktuelt tema, men blir stadig satt høyere på dagsordenen. Bærekraft og viktigheten av temaet blir nevnt i de tidligere rammeplanene, men dagens rammeplan understreker temaet enda tydeligere. Det er derfor mulig at barnehagelærere som har vært utdannet lenge ikke har samme kunnskap og kompetanse som de nyutdannede. På denne måten ser vi på det å forske på arbeidet ute i barnehagene viktig for å styrke denne kunnskapen, som videre kan resultere i økt kompetanse. Noe vi ser på som interessant er om plasseringen av barnehagene har betydning for det

aktuelle arbeidet, og er noe vi ønsker å undersøke nærmere.

1.2 Avgrensninger

Bærekraft er et bredt tema som inneholder fire ulike dimensjoner. Disse dimensjonene er økologi, økonomi, sosial og kulturell (Kasin & Haugen, 2019b, s. 36). Vi har valgt å gå dypere inn i den økologiske dimensjonen av bærekraft. Derav er miljøperspektivet nevnt i problemstillingen. Bakgrunnen for dette er at vi ønsker at barna skal få en begynnende forståelse innen temaet. Samfunnet og verden i dag er også preget av klimaendringene og global oppvarming og ut ifra dette mener vi at barna bør få kunnskap om naturen og miljøet vi er en del av. Flere klimaforskere alarmerer om at vi er på vei mot et såkalt “tipping point”, der små endringer i klimaet kan føre til større ødeleggelser i økosystemene våre (Lenton, 2013; Stafford et al., 2010, hentet fra Bergan & Bjørndal, 2019, s. 21). Med tanke på dette er det økologiske perspektivet innenfor bærekraft aktuelt å få tidlig kunnskap om. Samtidig henger alle pilarene sammen og går også inn i hverandre. FN har lansert 17 bærekraftsmål som går ut på at verden skal utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030 (Figur 1). Dette er en arbeidsplan hele verden jobber med sammen (FN-sambandet, 2022). Når vi snakker om bærekraft er dette viktige mål som er sentrale å ta med inn i barnehagen. Bærekraftsmålene inkluderer alle de fire pilarene og her får vi et innblikk i hvor bredt bærekraft som tema er. Derfor har vi valgt å gå dypere inn i en av de fire pilarene innen bærekraft, nemlig økologien.

I denne oppgaven ser vi på bærekraft i et pedagogisk fokus og tar utgangspunkt i hvordan barnehagelærer arbeider rundt dette. I neste kapittel skal vi presentere relevant teori som belyser temaet. Deretter kommer vi til metoddelen, der vi presenterer bruk av metode og hvilke hensyn som må tas i forhold til informanter. I kapittel fire presenterer vi både resultat og drøfting rundt funnene våre. Til slutt vil vi oppsummere våre funn og svar på problemstilling.

Figur 1. FNs bærekraftsmål. Hentet fra FN-sambandet (2022)

2.0 Teoretisk tilnærming

I denne teoridelen ønsker vi å se på hva som inngår i bærekraft-begrepet og hvordan dette er nedfelt i barnehagens styringsdokumenter. Vi tar utgangspunkt i grunnleggende verdier som barnehagen bygger på og hvordan dette kan knyttes opp mot temaet. Vi ser også på viktigheten med barnehagelærere som har god faglig kunnskap og som kan gå frem som rollemodeller for barna. Vi ønsker å gå nærmere inn på hvordan positive naturopplevelser påvirker arbeid med bærekraft i barnehagen.

“Bærekraftig utvikling omfatter natur, økonomi og sosiale forhold og er en viktig forutsetning for å ta vare på livet på jorden slik vi kjenner det” (Kunnskapsdirektoratet, 2017, s. 10-11). Bærekraftig utvikling er altså et bredt område som omfatter flere ulike forhold.

2.1 Bærekraft som begrep

Selve begrepet *bærekraftig* betyr å støtte opp under eller å opprettholde. Begrepet stammer fra det latinske ordet *sustenere* (Bergan & Bjørndal, 2019, s. 23). Bærekraftig utvikling som begrep ble tatt i bruk første gangen i rapporten “Vår felles fremtid” (WCED, 1987, i Bergan & Bjørndal, 2019, s. 23). Kommisjonen som gav ut rapporten var daværende statsministeren på den tiden, Gro Harlem Brundtland. Rapporten ble kalt Brundtlandkommisjonen. Det var i denne rapporten at bærekraftig utvikling som begrep, fikk et bredere aspekt enn begrepet *bærekraftig*. Bærekraftig skulle betegne hvordan dimensjonene miljø, økonomi og sosial utvikling er tett knyttet sammen (Bergan & Bjørndal, 2019, s. 23). Vi har valgt å bruke begrepet bærekraft for å snevre inn temaet i barnehagesammenheng.

Begrepet bærekraft eller bærekraftig er brukt i mange sammenhenger, alt mellom bærekraftig næringsutvikling og byutvikling til bærekraftig arbeidsmiljø, kosthold og pedagogikk. Bærekraftig utvikling begrepet trekker derfor i mange ulike retninger (Kasin, 2019, s. 10). Bærekraftbegrepet var først og fremst knyttet til natur og naturressurser, og i det utgangspunktet handler bærekraft om å ikke ødelegge det økologiske samspillet vi finner i naturen, i globale økosystemer. Dette er for å opprettholde mangfoldet og at mennesker i våre generasjoner og kommende generasjoner kan leve av, og ikke minst i, naturen (Kasin, 2019, s. 10). På den andre siden kobles bærekraft til utvikling av menneskelig velferd, i denne sammenhengen behov for mat, klær og hvile. Samtidig handler det om menneskers muligheter for sosial kontakt og for å realisere sine egenskaper og kunne påvirke eget liv (Kasin, 2019, s.

10). Det er nødvendig med en mer rettferdig fordeling av ressursene på et globalt vis, slik at alle får en del av den samme velferden. På grunnlag av dette har FN satt utrydding av fattigdom som første bærekraftsmål (United Nations, 2015, i Kasin, 2019, s. 10).

Det var i 1992 at bærekraftig utvikling kom for alvor på den internasjonale dagsordenen. Det var dette året det foregikk en konferanse om miljø og utvikling, i regi av FN (Kasin & Haugen, 2019b, s. 23). “Utgangspunktet for konferansen var en gradvis miljøoppvåkning som foregikk på nittenhundretallet. Dette hadde sin bakgrunn i at stadig flere mennesker begynte å forstå utviklingen verden var inne i (...)” (Kasin & Haugen, 2019b, s. 23). Dermed ble det viktige tema i konferansen. Blant temaene var økt forurensning, ødeleggelse av biologisk mangfold og økende fattigdom blant verdens befolkning. Dette kunne ikke fortsette (Kasin & Haugen, 2019b, s. 23). Denne miljøoppvåkningen som foregikk på nittenhundretallet førte til ulike globale prosesser der nasjoner og organisasjoner gikk sammen for å finne løsninger på utfordringene verden sto ovenfor (Kasin & Haugen, 2019b, s. 28). I 1987 ble rapporten “Vår felles framtid” gitt ut, som ble utarbeidet av FN-kommisjonen WCED. Dette var altså Brundtlandkommisjonen (Kasin & Haugen, 2019b, s. 28). Rapporten var todelt, og inneholdt en global tilstandsrapport om ulike fattigdomsproblemer og miljøproblemer verden hadde foran seg, mens andre delen handlet om anbefalinger om hvordan samfunnene i verden kan løse slike problemer i fellesskap (Kasin & Haugen, 2019b, s. 28).

I september 2015 blir 17 bærekraftsmål vedtatt av FNs generalforsamling. Målene blir, som nevnt tidligere i oppgaven, representert som en felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen år 2030 (Kasin & Haugen, 2019b, s. 35). I år 2000 vedtok generalforsamlingen tusenårsmålene som hovedsakelig rettet seg mot utviklingsland. Disse målene handlet om å utrydde ekstrem fattigdom, redusere barnedødelighet og å få tilgang til utdanning og helsetjenester (Kasin & Haugen, 2019b, s. 34). I ulikhet fra tusenårsmålene er de nye bærekraftsmålene globale. De omfatter altså hele verden, og alle sidene ved den bærekraftige utviklingen (Kasin & Haugen, 2019b, s. 35). De ulike sidene ved bærekraftig utvikling vil vi komme tilbake til senere i oppgaven.

Bærekraftig utvikling, som tidligere skrevet, rommer fire dimensjoner. Disse dimensjonene omhandler politikk, økologi, økonomi og sosial og kulturell. Det som kanskje er den største fortjenesten til Brundtlandkommisjonen var at den tydeliggjorde sammenhengen mellom økologi, sosiale forhold og økonomi som dimensjoner (Kasin & Haugen, 2019b, s. 36).

Bærekraftig utvikling handler først og fremst om hvordan disse områdene påvirker hverandre, for eksempel hvordan endringer av det globale klimaet vil påvirke matproduksjon, hvordan industri og forbruk påvirker naturens økosystemer, eller hvordan økonomiske, politiske eller teknologiske endringer påvirker levestilene for lokalsamfunn og nasjoner rundt om på kloden. (Kasin & Haugen, 2019b, s. 36)

Bærekraftig utvikling handler altså om sammenhengen av disse dimensjonene og hvordan de påvirker hverandre. Bærekraft omfatter mangfoldige områder. Mange tenker muligens hovedsakelig på økologi når de tenker på bærekraft, men bærekraft innebærer altså mye mer enn bare det økologiske aspektet. Tidligere var det bare politikk, økologi og sosiale forhold som ble sett på som dimensjoner innenfor bærekraft. Det har blitt diskutert om også kultur skulle formuleres som en fjerde dimensjon. Flere har tatt i bruk formuleringen av kultur som en fjerde dimensjon, blant annet Unesco (Kasin & Haugen, 2019b, s. 38). I vår oppgave er det denne formuleringen vi tar utgangspunkt i.

Politikk er en av de fire dimensjonene innen bærekraft. Denne dimensjonen handler om det politiske aspektet som bærekraften må forholde seg til. Barnehagen må forholde seg til rammeplanen og føringer som er knyttet til bærekraft. Videre har vi økonomi som dimensjon, som handler om å utjevne økonomiske forskjeller i verden, fordeling av goder og redusere forbruket. Vi skal få tilfredsstilt våre grunnleggende behov og forvalte naturens ressurser på en god måte, uten at det går utover fremtidige generasjoner. Ikke alle får dekket disse behovene, og det kan blant annet resultere i økt fattigdom (Langeland, Furuberg & Lima, hentet fra Bergan & Bjørndal, 2018, s. 27). Den tredje dimensjonen, den sosiale og kulturelle dimensjonen, omhandler det å ivareta mennesker i et inkluderende fellesskap. Det handler om verdier og holdninger til andre mennesker, men også barns mulighet til utdanning og god helse. Denne dimensjonen kommer til uttrykk i FNs barnekonvensjon om barns medvirkning og demokrati (Bergan & Bjørndal, 2018, s. 28). I neste delkapittel kommer vi til den siste dimensjonen av bærekraft, økologi – som vi har valgt å fokusere på i denne oppgaven.

2.1.1 Økologi

Den økologiske dimensjonen i bærekraft omhandler å ivareta naturmiljøet. Dette innebærer blant annet å verne om artsmangfold, genetisk mangfold og mangfold av naturtyper som er tilpasset andre arters behov (Bergan og Bjørndal, 2018, s.26-27). I rammeplanen for barnehagen er det et eget fagområde som omhandler natur, miljø og teknologi som på mange

måter dekker den økologiske dimensjonen innen bærekraft. «Opplevelser og erfaringer i naturen kan fremme forståelse for naturens egenart og barnas vilje til å verne om naturressursene, bevare biologisk mangfold og bidra til bærekraftig utvikling» og barnehagen skal bidra til at barna «får kjennskap til naturen og bærekraftig utvikling, lærer av naturen og utvikler respekt og begynnende forståelse for hvordan de kan ta vare på naturen» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.52-53).

Denne dimensjonen er viktig fordi det er mange arter som trues på grunn av luftforurensing og klimaendringer, utslipp fra blant annet matproduksjon og industri, interessekonflikter, forsøpling og innføring av fremmed arter. Det er også tap av natur på grunn av bygging av blant annet veg og boliger. Barn viser ofte omsorg til fugler og dyr i naturen og ved å lære barna om arter og samspillet i naturen vil dette bidra til at de får et ønske om å verne om naturen. Det er viktig med et personale som er årvåkne på det som skjer i nærmiljøet, for å fange opp interessekonflikter. I noen tilfeller kan barna delta med sine stemmer inn i lokalsamfunnet (Bergan og Bjørndal, 2018, s.27). Den økologiske dimensjonen er vesentlig for de andre dimensjonene innen bærekraft, det finnes ingen grunnlag for den økonomiske eller sosiale delen (Haugen, 2019, s. 44). “Vi trenger mat, luft, råvarer, energi og rom å bevege oss i, og alt er knyttet til natur direkte eller indirekte” (Haugen, 2019, s. 44). Dermed er altså de andre dimensjonene avhengige av den økologiske dimensjonen og vi ser nødvendigheten av økosystemene rundt oss. Ut ifra dette blir også miljø som begrep benyttet om forholdet til naturen og dens grunnlag. All menneskelig virksomhet er avhengig av naturen rundt oss (Haugen, 2019, s. 44).

2.2 Bærekraft i barnehagen

Barnehagen har et verdigrunnlag som skal praktiseres. I rammeplanen fra 2006 står det skrevet om bærekraftig utvikling: “Forståelse for en bærekraftig utvikling skal fremmes i dagliglivet. Respekten for liv er grunnleggende (Kunnskapsdepartementet, 2006, s. 10). Under fagområdet “Natur, miljø og teknikk” understrekes det at det er et mål at barna skal få en begynnende forståelse av bærekraftig utvikling og betydningen av det (Kunnskapsdepartementet, 2006, s. 38). Også i rammeplanen fra 1995 står det om dette med å ta vare på naturens mangfold og miljøet rundt oss (Kunnskapsdepartementet, 1995, s. 84). Selv om bærekraftig utvikling kommer til rette i de tidligere rammeplanene, står det mer tydeliggjort i rammeplanen fra 2017. Siden 2010 har respekt for og ivaretagelse av naturen

også vært en del av formålsparagrafen til barnehagen, men som nevnt i innledningen kom det i 2017 for første gang et eget avsnitt om bærekraftig utvikling under barnehagens verdigrunnlag (Bae, 2018, s. 205). Vi ser altså at bærekraftig utvikling er blitt enda mer sentralt i dagens rammeplan. I barnehageloven §1 heter det at

Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene.
(Barnehageloven, 2005, §1)

Det fremgår altså i barnehageloven at respekt for menneskeverdet og naturen er grunnleggende verdier som barnehagen skal bygge på. Videre står det også at barna skal lære å ta vare på både seg selv, naturen og hverandre (Barnehageloven, 2005, §1). I Rammeplanen for barnehagen står det at barnehagen blant annet skal fremme demokrati, mangfold, gjensidig respekt, likestilling, bærekraftig utvikling, livsmestring og helse (Kunnskapsdirektoratet, 2017, s. 10). Ut ifra dette er dermed respekt for naturen og bærekraftig utvikling noen av de viktige verdiene som fremmes i barnehageloven og rammeplanen for barnehagen.

Her har barnehagen en viktig rolle. Det står videre i rammeplanen for barnehagen at barnehagens oppgave er å fremme verdier, holdninger og praksis for et mer bærekraftig samfunn (Kunnskapsdirektoratet, 2017, s. 12). Bærekraftig utvikling handler om at vi som lever i dag får dekket våre grunnleggende behov, uten å ødelegge for mulighetene til de framtidige generasjonene. Her skal barnehagen bidra til at barna forstår at handlinger vi gjør i dag, kan ha konsekvenser for fremtiden (Kunnskapsdirektoratet, 2017, s. 12). Pedagogisk leder har en særlig viktig rolle, da den er gitt ansvaret for å iverksette og lede det pedagogiske arbeidet. Den pedagogiske lederen har ansvar for å at barnehageloven og rammeplanen oppfylles gjennom det pedagogiske arbeidet (Kunnskapsdirektoratet, 2017, s. 15).

Det understrekes i rammeplanen for barnehagen at barna skal få naturopplevelser og bli kjent med naturen og dens mangfold. Barnehagen skal bidra til at barna opplever tilhørighet til naturen (Kunnskapsdirektoratet, 2017, s. 13). Minneverdige naturopplevelser kan gi barna en begynnende forståelse av å være en del av naturen og kan videre fremme utvikling av empati til både mennesker og andre organismer (Sageidet, 2019, s. 57). Ved å være ute i naturen, og

ikke minst bruke sansene ute, kan barna bli mer knyttet til de ulike elementene i naturen (Sageidet, 2019, s. 56). Undersøkelser viser at erfaringer fra barndommen er viktig for miljøengasjement i voksen alder. Kildene viser blant annet at positive naturopplevelser fra oppveksten spiller en viktig rolle (Bøe, Krempig & Utsi, 2019, s. 115). Minnene fra lek i naturen, å være på tur ute, telte, campe, jakte og fiske er gode og ikke minst viktige minner som kildene forteller om (Bøe et al., 2019, s. 115). Samtidig spiller voksne omsorgspersoner en sentral rolle som gode rollemodeller. Kildene sitter med en opplevelse av at disse rollemodellene viste engasjement for naturen og klarte å skape en felles opplevelse sammen med barna (Bøe et al., 2019, s. 115).

De voksne rollemodellene spiller altså en svært viktig rolle i naturopplevelsene hos barna. Dermed er det helt nødvendig at personalet har en viss fagkunnskap. En viktig kompetanse hos personalet er å samtale med barn om natur og bidra til forståelse for hvordan naturen henger sammen (Hammer, 2012 & Bae 2018, i Bøe et al., 2019, s. 116). I rammeplanen for barnehagen står det at «Et kompetent pedagogisk personale er en forutsetning for et barnehagetilbud av god kvalitet» (Kunnskapsdirektoratet, 2017, s. 15). Det vil si at et kompetent personale ikke bare er nødvendig, men også en forutsetning for å yte barnehagens tilbud på en god måte. Det er flere studier som viser at økt artskunnskap ofte fører til økt forståelse og høyere verdsettelse av naturen både hos barn og voksne (Fancovicova & Prokop, 2011; Lindemann-Mathies, 2005 & Magntorn & Helden, 2005, hentet fra Skarstein & Skarstein, 2019, s. 139). “Artskunnskap er viktig for å kunne forstå hvordan vi mennesker påvirker og kan ta vare på naturen” (Skarstein & Skarstein, 2019, s. 140). Ut ifra disse faktorene kan også artskunnskap være en viktig kompetanse hos personalet i barnehagen. Personalets ulike kompetanser er avgjørende for ulike læringsprosesser som utvikles i barnehagen (Pedersen, Bøyum og Haukedal, hentet fra Bøe et al., 2019, s. 131). Derfor er det viktig at personalet, og særlig barnehagelærere i barnehagen, har et bevisst forhold til egen kunnskap, holdninger og handlingskompetanse når det kommer til bærekraftig utvikling. Dette er viktig for at barna i barnehagen skal ha gode rollemodeller og kompetente ansatte som støtter barnas bærekraftige dannelsesprosess (Bøe et al., 2019, s. 131).

I rammeplanen for barnehagen defineres det at barnehagen skal bidra til naturopplevelser og at barna får kjennskap til naturen. Grunnlaget for dette er at gjennom naturopplevelser og erfaringer i naturen, kan barna få forståelse for naturens egenart, samtidig som barnas vilje til å verne naturen økes (Kunnskapsdirektoratet, 2017, s. 33). Artskunnskap kan også henge sammen med viljen til å verne naturen. Dersom man ikke kjenner til eller har et forhold til

noe, er det også vanskeligere å bry seg om det (Skarstein & Skarstein, 2019, s. 139). Man kan tenke på denne måten også når det gjelder områder ute i naturen. Hvis man ser på de ulike artene som bor i naturområdene kan man få et dypere forhold til området, og det blir videre enklere å få en relasjon til det man ser (Skarstein & Skarstein, 2019, s. 139).

“Barn i Norge tilbringer mye av sin hverdagstid i barnehagen. Dermed har barnehagen et stort ansvar for barns daglige naturkontakt” (Bøe et al., 2019, s. 116). Her ser man også at barnehagen har et ansvar om å ikke bare legge til rette for opplevelser i naturen, men også understrekes den daglige naturkontakten. Dersom man tar den globale målestokken i betraktning, er noe av det mest særegne med norske barnehager vårt forhold til å være ute i naturen. Men dette varierer likevel etter hvilken barnehage og hvilken aldersgruppe man studerer (Heggen, 2015, s. 124). Noen barnehager bruker mer tid ute enn andre, og det kan tenkes at spesielt natur-, friluftsliv-, og gårdsbarnehager er de som gjerne bruker mest tid ute i naturen (Heggen, 2015, s. 124). Tre temaer man gjerne finner sentrale i naturbarnehagene sin hverdag er miljø- og naturvern, tur og friluftsliv og fauna (Nilsen, 2006, i Heggen, 2015, s. 124). Disse er alle tema som er plassert innenfor den økologiske pilaren i bærekraftig utvikling. Det innebærer at tanken om at norske barnehager jobber aktivt med bærekraftig utvikling fra det økologiske perspektivet underbygges (Heggen, 2015, s. 124). Læreplanen bygger på tanker om at man må være mye ute i naturen for å få kjennskap til den, for å bli glad i den og for å kunne ta vare på den. Likevel er det lite forskning på hva som faktisk skjer i barnehagen (Kallestad & Ødegaard, 2013, hentet fra Heggen, 2015, s. 125).

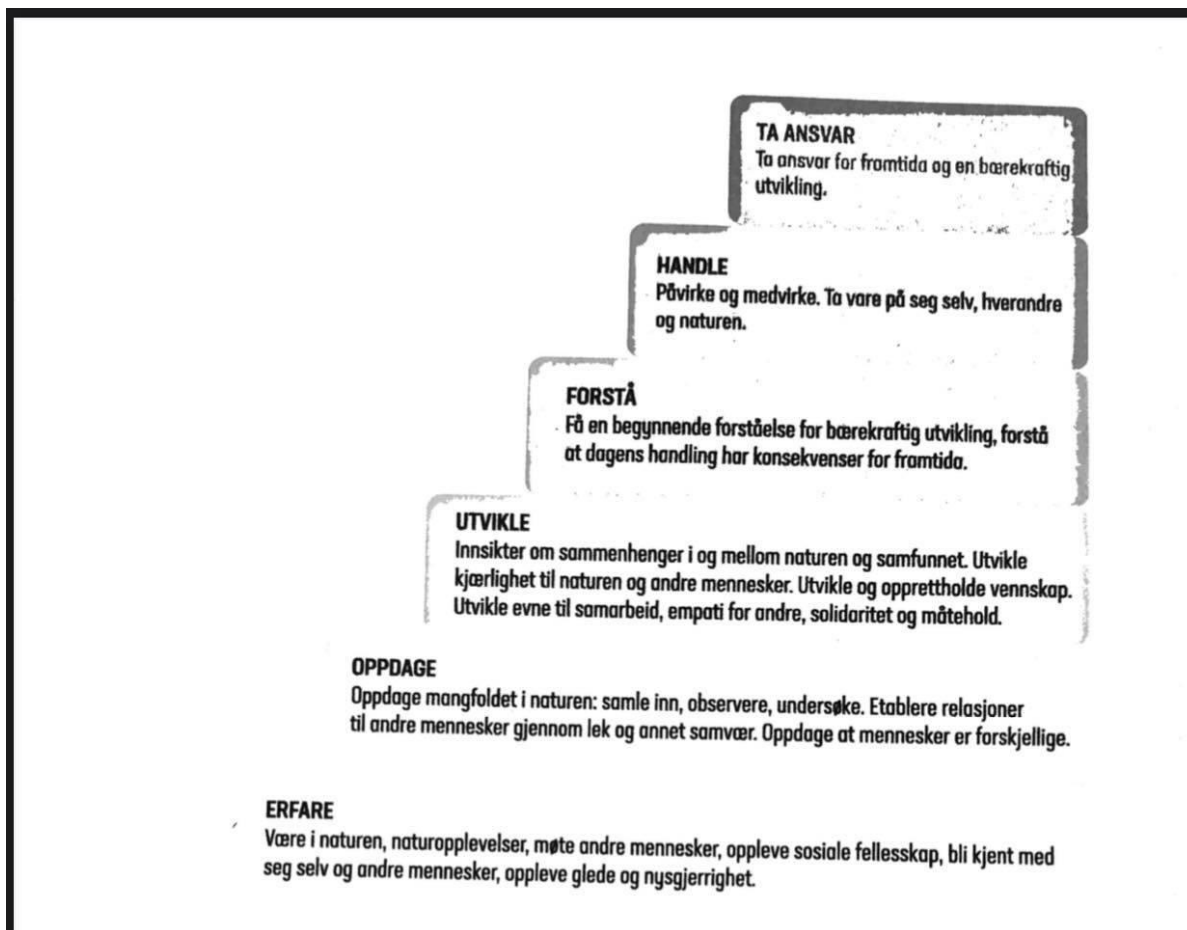
2.3 Bærekraftstrappa

Kasin & Langholm (2019, s. 164) hevder at bærekraftstrappa legger didaktisk til rette for pedagogisk arbeid med bærekraftig utvikling, de kommer med ulike eksempler på hvilke mål og aktiviteter som er aktuelle (Figur 2). Eksempelvis kan det være at barn får sanse vær og vind, lære å kle seg etter forholdene eller oppdager ulike arter i naturen. Dette kan knyttes til det første steget i bærekraftstrappa som omhandler det å få erfaringer med naturen. Videre handler bærekraftstrappa om hvordan, som nevnt, at barn går fra å være observatører i naturen til å oppdage biologisk mangfold, forstå naturlige sammenhenger og til slutt medvirke til en bærekraftig utvikling (Bergan og Bjørndal, 2018, s. 32). Det øverste trinnet kan forklares som en visjon for det pedagogiske arbeidet, ved at vi bidrar til at barna får erfaringer og har fått opplevelsen av å bli sett, møtt med respekt og at de er verdifulle. Barnehagen har da lagt

grunnlag for at barna kan ta ansvar for fremtiden og forstå bærekraft, når det kommer til seg selv, og alt og alle som lever. Dette kan være et mål eller visjon for retningen til det pedagogiske arbeidet i arbeid med bærekraft i barnehagen (Kasin & Langholm, 2019, s.165). Det er allikevel forskjeller på alle barn, og det er ikke sikkert at et barn som er mye ute i naturen i barnehagen vil bli miljøbevisst eller ha en interesse for naturen senere. Påvirkning av holdninger og handlinger kommer også fra ulike hold, som fra andre barn, foreldre, oppvekstmiljø og ulike medier. Samtidig er det et mål i pedagogikken at barn kan utvikle egenskapen til å ta selvstendig stilling til ulike spørsmål som omhandler bærekraftig utvikling. Her er det en forutsetning at man har fokus på medvirkning (Kasin og Langholm, 2019, s. 166).

Videre er det vesentlig å nevne at bærekraftstrappa ikke er en prosess som er linær. Det kan ses på som en prosess som vi ikke blir ferdig med. Erfaringene som vi får gjennom livet kan være med på å påvirke vårt forhold til naturen og andre mennesker. Bærekraftstrappa omhandler også flere emner og får en helhetlig tilnærming. Et eksempel er om man er ute på tur i skogen, kan pedagogene legge opp til ulike aktiviteter som gjør at vennskap og samarbeid utvikler seg. Terrenget gir muligheter for ulike typer lek, som kan åpne for samtaler om hva som lever der. Tenner man et bål kan vi samtale om hvor varme og energi kommer fra (Kasin og Langholm, 2019, 165-166).

Det er ikke et mål i seg selv at barnehagen skal fostre miljøaktivister, men å gi barna varierte naturopplevelser kan gi barna interesse for naturen. Om vi forutsetter at tidlige erfaringer i naturen og det å ta vare på naturen har en sammenheng, er det dette de norske barnehagene tilbyr (Hilmo og Holther, 2008; Tandberg og Kaarby, 2017, hentet fra Kasin og Langholm, 2019, s.167).

Figur 2. Bærekraftstrappa. Hentet fra Kasin & Langholm (2019, s. 164).

2.4 Medvirkning til en bærekraftig utvikling

Barns rett til medvirkning har stått sentralt i norske barnehager siden tidlig 2000-tallet, og ble et mer sentralt tema da barnehageloven ble endret i 2005, der det ble formulert en ny paragraf om barns rett til medvirkning (Barnehageloven, 2005, § 3). Det å være med å bestemme, ta valg og utvikle aktiviteter sammen med personalet og andre barn har en egenverdi. Dette handler om at barna skal få oppleve glede, sosial tilhørighet, utvikle holdninger og kunnskaper gjennom egne erfaringer. Medvirkning kan knyttes opp til mange aktiviteter som omhandler bærekraftig utvikling (Kasin, 2013, s.139-140). Det som er viktig å påpeke er at medvirkning skjer i en sosial kontekst der meninger formes. Østrem hevder at medvirkning kan oppfattes som barns mulighet til selvbestemmelse og individuelle valg, og at en slik oppfatning kan være utbredt blant assistenter og ufaglærte. Styrere og førskolelærere vektlegger medvirkning som noe som skjer i fellesskap, i tråd med felles aktiviteter og

deltagelse (Østrem, mfl., 2009, s. 39, 126) hentet fra (Kasin, 2013, s. 144). Ifølge Kasin (2013, s.144) samsvarer dette med rammeplanens intensjoner om hva barns rett til medvirkning handler om. Det ses i lys av barnehagens demokratiske mandat, der det står at

Barnehagen skal fremme demokrati og være et inkluderende fellesskap der alle får anledning til å ytre seg, bli hørt og delta. Alle barn skal kunne få oppleve demokratisk deltakelse ved å bidra og medvirke til barnehagens innhold, uavhengig av kommunikasjonsevner og språklige ferdigheter. (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 11)

Davis hevder at man kan se på barns demokratiske deltagelse som viktig for bærekraftig utvikling. Her får barn kommunisere egne meninger om verden og sin egen situasjon. De kan også bidra med nyttige ideer i fra deres ståsted, da barna kjenner verden på sin egen måte. Det kan gi de voksne en bedre forståelse av barns erfaringer når de får se og høre barns perspektiver og innsikter (Davis, 2014, s. 25-26) hentet fra (Kasin, 2013, s. 142). Det som er viktig å understreke er at barn ikke kan ha samme ansvar og plikter som de voksne. De kan allikevel få gradvis innflytelse og begynnende ansvar sett i en pedagogisk kontekst. Bærekraftig utvikling i rammeplanen beskrives som at barn skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Her anerkjennes det at barn har kapasiteten til å ta slike ansvar, uten at det pålegger de noen som helst plikt til å ta det (Kasin, 2013, s. 150-151).

3.0 Metode

I dette kapittelet skal vi presentere hvilken metode vi har brukt, valg av informanter til intervju og hvilke forberedelser vi gjorde i forkant. Vi vil presentere hvilke hensyn vi tok i forhold til informantene og gjennomføringen. Ifølge Dalland s. 53-56 (2020) handler metodevalg om den metoden vi trenger for å få best mulig resultat på problemstillingen. Metoden er verktøyet vi trenger for å undersøke og den hjelper oss å samle inn den informasjonen vi trenger til undersøkelsen.

3.1 Kvalitativt forskningsintervju

I vår undersøkelse har vi valgt kvalitativ metode for å finne svar på vår problemstilling. Vi brukte intervju for å undersøke og gikk ut i to forskjellige barnehager for å skaffe data til vår undersøkelse. Vi valgte denne metoden fordi kvalitativ undersøkelse går ut på å fange opp opplevelser og mening som ikke lar seg måle eller tallfeste (Dalland, 2020, s.54).

Vi ønsket å gå i dybden på temaet og skape forståelse. Dette er noe som kjennetegner den kvalitative metoden (Dalland, 2020, s. 55). Ved å velge den kvalitativ orienterte metoden vil datainnsamlingen gi en helhetlig tilnærming til temaet vi ønsker å finne ut av (Dalland, 2020, s. 54). Videre ville vi hente inn data gjennom intervju. Det er flere faktorer som spiller inn når vi velger å bruke intervju som metode for datainnsamling. Det krever et visst samspill mellom intervjuer og den som blir intervjuet (Dalland, 2020, s. 66). Ifølge Kvale og Birkmann, s. 66 (2020) går de to partene i intervjuet sammen om å skape kunnskap. Derfor er det viktig å tenke på de etiske sidene av intervjuet, der det kreves at den som intervjuer har både empati og respekt for den andre parten. Videre blir det avgjørende at intervjuer er lyttende og opptrer med respekt. Dermed må intervjuer være godt forberedt før intervjuet skal foregå (Dalland, 2020, s. 66).

Det kvalitative forskningsintervjuet prøver å forstå verden fra intervjupersonens perspektiv. Ved å gjennomføre et kvalitativt intervju ønsker man å få frem kunnskap, som videre kan føre til forståelse og handling - for både intervjuperson og andre i lik situasjon (Dalland, 2020, s. 66). Vi ønsker å få svar ut fra intervjuet, og derfor er det viktig å tenke gjennom hvordan intervjuet kan analyseres. Kan intervjuet analyseres på en sammenhengende måte? Vil

svarene intervjupersonen gir bidra til at analysen blir enklere, og ikke minst tryggere? Slike spørsmål er vesentlig å stille seg før man begynner, og her kan god bearbeiding med intervjuguide og planlegging være viktig forhåndsarbeid (Dalland, 2020, s. 68).

Vi valgte å gjennomføre strukturerte intervjuer, der vi hadde fastlagt tema, spørsmål og rekkefølge på forhånd. Svarene var derimot åpne, det vil si uten faste svaralternativer (Christoffersen & Johannesen, 2012, 79). Det er viktig å ha en dialog med informantene underveis i prosessen. Dette er med tanke på resultatformidling og for å få tilbakemelding fra informantene om de kan godkjenne informasjonen de kommer med (Reinecker og Jørgensen, 2013, s. 177). Dette har vi opplyst informantene om i forkant via e-post, og som en muntlig avklaring før intervjuet startet.

3.2 Informanter og forberedelse

Vi valgte å intervju to barnehagelærere fra to ulike barnehager. Noe vi var interessert i å undersøke var plasseringene til barnehagene og om det hadde betydning for arbeidet deres med bærekraft. Derfor ønsket vi å intervju en barnehagelærer fra en bybarnehage og en barnehagelærer fra en landlig plassert barnehage. Før vi sendte ut forespørsel til barnehagene, ville vi i utgangspunktet intervju fire barnehagelærere. Vi sendte ut informasjonsbrev (vedlegg 1) til ulike barnehager, desverre viste det seg at det var lite kapasitet for barnehagelærere å stille opp til intervju. Vi fikk til slutt svar fra to barnehager som vi valgte å intervju. De passet godt til beskrivelsene vi ønsket, og vi var dermed godt fornøyd med de to gode informantene.

Vi ønsket å intervju barnehagelærere fordi vi ville undersøke hvordan de pedagogiske planene var i forhold til arbeidet med bærekraft og miljø, og hvordan personalet ble ledet gjennom dette. Når vi kun velger å intervju barnehagelærere kan det være mulig at viktig informasjon ikke kommer frem. Dette kan for eksempel handle om i hvilken grad personalet opplever at barnehagelæreren arbeider med temaet i praksis. Motiverer barnehagelæreren personalet til å jobbe med de aktuelle temaene? Er bærekraft og miljø på dagsordenen i barnehagehverdagen, ifølge assistentene og fagarbeiderne? Det kan være sannsynlig at reliabiliteten påvirkes av dette, noe vi kommer tilbake til senere i oppgaven.

Vi utformet to intervjuguider der vi hadde litt varierte spørsmål knyttet til barnehagen på landet (vedlegg 2) og barnehagen i byen (vedlegg 3). Vi var ute etter å se om det fantes noen forskjeller, når det gjelder tilgang på uteområde og arbeid med miljø og bærekraft. I forkant av arbeidet med intervjuguide har vi lest teori for å sette oss mer inn i temaet og for å kunne utforme best mulige spørsmål.

3.3 Gjennomføring av intervju og etiske overveielser

Vi fikk som tidligere nevnt kontakt med to barnehager som var villige til å stille til intervju for vår oppgave. I forkant sendte vi forespørsel til mange barnehager, men det var mange som ikke hadde kapasitet til å stille som informanter. Noe av grunnen til dette var ettervirkninger av covid-19 og mangel på personale. De barnehagene vi lyktes å få intervju med hadde et spesielt fokus på bærekraft. Resultatet vårt hadde trolig blitt annerledes hadde vi fått intervjuet barnehager der fokuset på bærekraft ikke var like stort.

Når det gjelder gjennomføring av intervjuene var det flere etiske hensyn som måtte vurderes. Vi valgte å ikke benytte oss av lydopptak, slik at vi unngikk å melde inn til Norsk senter for forskningsdata, videre kalt NSD. Vi valgte derfor heller å gjennomføre med intervju på ark, der vi i stedet noterte ned svarene. Meldeplikten til NSD gjelder dersom man skal behandle personopplysninger via datamaskiner og utstyr, eller manuell systematisering av sensitive opplysninger ordnet etter navn og fødselsnummer (Dalland, 2020, s. 169). I skrivet til informantene presiserte vi at vi har taushetsplikt og at opplysningene anonymiseres.

Vi var alle til stede da vi utførte det første intervjuet. En av oss intervjuet informanten og to av oss skrev ned det som ble sagt, slik at vi fikk ned mest mulig informasjon. I det andre intervjuet var bare to av oss til stede, da den ene ikke hadde mulighet til å stille opp. Da noterte en av oss, mens den som intervjuet bare skrev ned stikkord underveis. Vi fikk mye gode notater nedskrevet ved å være to som noterte ned. Slik sikret vi at vi fikk den informasjonen vi ønsket med.

3.4 Reliabilitet og validitet

Hvor pålitelig data er, er et grunnleggende spørsmål i all forskning. Dette kalles på fagspråket reliabilitet (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 23). Reliabilitet handler altså om nøyaktigheten av data som samles inn; hvilke data vi bruker, hvordan vi samler inn dataen, og hvordan den bearbeides (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 23).

I vår undersøkelse er det flere ting vi må ta hensyn til, når det gjelder reliabiliteten. Vi har valgt å gjennomføre kvalitativt forskningsintervju. For å slippe å søke om tillatelse om å behandle personvern fra NSD, tar vi notater mens vi intervjuer. Her er det særlig viktig å tenke på reliabiliteten av flere grunner. For det første kan det skje at man ikke får med alt informanten sier, og dermed kan man utelate viktige deler av intervjuet. Det kan da tenkes at resultatet blir at notatene vi sitter igjen med, ikke gjenspeiler hele sannheten til informanten. Slik kan viktige deler av intervjuet være borte. For det andre kan det tenkes at intervjuet ikke nødvendigvis gjenspeiler slik situasjonen egentlig er. Dersom vi hadde valgt observasjon, hadde det vært mulig å få mer oversikt over hvordan situasjonen ser ut i praksis. Ved å velge intervju, kan det være vanskelig å få den samme oversikten. Likevel kan intervju åpne opp for en dypere forståelse og vi får innblikk i hvordan barnehagelæreren tenker. For å sikre høyere reliabilitet i intervjuet, oppfordrer vi til å vise til konkrete eksempler fra hverdagen, eller eksempler på aktiviteter i forbindelse med temaene.

Validitet eller gyldighet går kort og godt på om vi har dekning for våre fortolkninger av funn og resultater. Vanligvis skiller vi mellom indre og ytre gyldighet (Jacobsen, 2005, sitert i Postholm & Jacobsen, 2018, s. 127). Den ytre gyldigheten går på hvorvidt vi kan generalisere funn til en gruppe som vi ikke har utforsket (Brewer & Hunter, 2006, sitert i Postholm & Jacobsen, 2018 s. 128). På den andre siden har vi den indre gyldigheten, som går på hvorvidt vi har dekning for å si at noe henger sammen som årsak og virkning. Slike utsagn kaller vi for kausale (etter det engelske ordet «cause»). Problemet er at det er svært lett å blande sammen samvariasjon og kausalitet (Brewer, 2000, sitert i Postholm & Jacobsen, 2018, s. 127).

Det er viktig at lærerforskeren reflekterer kritisk over de samvariasjoner man finner. Er det sannsynlig at det er reelle sammenhenger, eller kan det være en tilsynelatende sammenheng? Tar man feil her, kan man risikere å iverksette tiltak som ikke vil ha noen virkning (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 127) Ettersom vi bruker intervju som forskningsmetode, har vi utformet spørsmål som gjør at de må gi konkrete eksempler og snakke fritt om deres arbeidsmåter i

forhold til temaet. Vi tenker at ved intervju er vi hele tiden i dialog med informantene, noe som kan gi oss den fordelen med at vi kan unngå misforståelser ved å komme med oppfølgingsspørsmål og bekreftelser på det de sier. Vi tenker også at det er god validitet med tanke på at vi har valgt pedagogiske ledere/barnehagelærere med faglig kunnskap om temaet.

4.0 Resultat og drøfting

4.1 Beskrivelse av barnehagene

Den første barnehagen vi har gjennomført intervju i er en natur- og gårdsbarnehage. Barnehagen befinner seg i landlige omgivelser utenfor byen, der de har god tilgang på et stort uteområde. I uteområdet har barnehagen lite lekeapparater, og har heller brukt naturen som ressurs. Vi finner ulike dyr som går fritt i uteområdet, slik som høner, kaniner og moskusender. De har også alelam de passer noen uker om våren. Barnehagen har et spesielt fokus rettet mot arbeid med bærekraft.

I det andre intervjuet besøkte vi en barnehage som befinner seg midt i byen. Denne barnehagen hadde ikke like stort uteområde som natur- og gårdsbarnehagen. Likevel var også denne barnehagen opptatt av å oppsøke ulike naturområder og gi barna ulike naturopplevelser. I denne barnehagen gikk de altså mye på tur på ved bruk av beina, samtidig som de brukte buss som transportmiddel for å få variasjon i naturområder.

4.2 Naturopplevelser

Begge informantene forteller oss at de bruker mye tid ute i naturen. De fokuserer på naturopplevelser som en arbeidsmåte med bærekraftig utvikling. Når vi spør informantene om hvordan vi kan legge til rette for naturopplevelser i alderen 0-3 år, har de veldig like svar. De har felles syn på det å være ute i naturen. De yngste skal også være mye ute, og de går ut uansett vær. Likevel er det noen ulikheter mellom praksisene i de to barnehagene. Natur- og gårdsbarnehagen har mye fokus på dyrene i uteområdet. Informanten forteller at når barna er i uteområdet til barnehagen, er dyrene sammen med dem. De leker blant annet sammen med dyrene i sandkassen. Denne informanten forteller videre at de minste er veldig opptatt av insektene. De observerer at barna tidlig utvikler denne interessen, og opplever at barna synes det er spennende. I bybarnehagen snakker informanten mye om hvordan personalet legger til rette for naturopplevelsene. I denne barnehagen er de opptatt av å planlegge godt, være støttende, lage god tid til barna, og legge til rette for mestring og balanse i den tidlige alderen. Denne informanten nevner også at de små barna synes det er spennende å være ute. Videre forteller informanten at de ofte er ute en hel dag, og derfor er planlegging og gode klær svært viktig.

En felles oppfatning er at informantene tenker det er viktig å være mye ute, og å gå ut på tur.

Hvis vi ser på bærekraftstrappa (Figur 2) ser vi at det første trinnet handler om nettopp dette med å erfare naturen og få naturopplevelser. Det at begge informantene retter fokus mot det å tilbringe tid i naturen kan være en viktig del av arbeidet med bærekraft. Bærekraftstrappa kan nemlig være et godt grunnlag for det pedagogiske arbeidet om bærekraftig utvikling i barnehagen (Kasin & Langholm, 2019, s. 164). Likevel er det litt ulikheter mellom barnehagene, som derimot handler om plasseringen på barnehagene. Informanten fra bybarnehagen sier at de har gåavstand til både sjø, skog og by – og derfor har de fokus på å gå. De er også opptatt av å se mulighetene de har i nærmiljøet. De tar i bruk buss til steder utenfor barnehagens område. Steder informanten forteller at de besøker jevnlig i nærmiljøet er kolonihager, fjelltopper og en stall som er i nærheten. I natur- og gårdsbarnehagen forteller informanten at de utnytter eget uteområde godt. Videre i intervjuet sier informanten at de er mye utenfor barnehagens gjerde, men de går ikke så langt utenfor. Her forteller også informanten at dyrene i barnehagen er viktige. De har hatt ulike prosjekter ute, og et av dem er et prosjekt om makken. Dette prosjektet kommer vi tilbake til etter hvert.

Begge informantene forteller at de er mye ute i naturen og mye ute på tur. I norske barnehager er det jo slik at barna tilbringer svært mye tid ute, og at de er så mye som en til to ganger på tur i uken, utenfor barnehagens eget gjerde (Heggen & Langholm, 2019, s. 171). Det at barna i de norske barnehagene er mye ute i naturen, blir sett på som en viktig del av arbeidet innenfor bærekraft (Sageidet, 2015, 2016 & Heggen, 2015, 2016, hentet fra Heggen & Langholm, 2019, s. 171). Ut ifra dette ser vi at begge informantene har et viktig fokus i arbeidet med bærekraft i barnehagen. Likevel finner vi ulikheter mellom barnehagene når det gjelder hvor de befinner seg ute. Den landlige plasserte barnehagen tilbringer mye tid ute i eget uteområde, og går som regel ikke veldig langt utenfor egne gjerder. I bybarnehagen derimot, oppsøker de områder som er lengre fra barnehagen, blant annet ved bruk av buss. Dette kan handle om naturlige forskjeller mellom barnehagene, da de to aktuelle barnehagene har hvert sitt særpreg. Den ene barnehagen befinner seg midt i byen og blir muligens tvunget til å ta seg lengre bort fra eget område, mens den landlige barnehagen har god nok tilgang til naturressurser i nærområdet. Barnehagens særpreg er blant annet noe som blir vektlagt i *Kunnskap for en felles framtid* (Kunnskapsdepartementet, 2015, hentet fra Kasin & Langholm, 2019, s. 159). Barnehagene har tradisjon fra langt tilbake om å bruke natur og nærmiljø når de går på tur og er ute generelt. De siste årene har antall friluftsbarnhager med base ute i naturen økt, men likevel har fokuset på arbeidet med natur, miljø og teknikk som fagområdet gått ned (Kunnskapsdepartementet, 2015, s. 15). Dette kan muligens ha noe å

gjøre med nettopp denne tematikken; kanskje har bybarnehagene mer fokus på arbeidet med dette fagområdet, i og med at de ikke har samme tilgangen?

Vi finner videre likheter i intervjuene når det kommer til sammenhenger i naturen. I natur- og gårdsbarnehagen sier informanten at de er veldig opptatt av å forstå sammenhengene i naturen, blant annet ved å lære om artene. Informanten snakker om dette med at de lager egen jord av matavfall som de senere kan dyrke av, og at de også som nevnt lærer om makken. De driver også med stell av dyrene, og at de også får noe tilbake fra dyrene. Eksempelvis får de egg fra hønene. Her får barna se ulike sammenhenger i naturen. I bybarnehagen er også sammenhengene i naturen sentrale. Informanten snakker om viktigheten av å lære om syklusene i naturen. Barna lærer at de ikke skal rive av greiner eller plukke blomster på tur, i og med at biene og humlene trenger pollen fra plantene. Barna får også lære om hele prosessen ved at frø blir til mat i prosjekt om kjøkkenhage. Dette er også noe vi snakker mer om senere i oppgaven. De har fokus på hvor viktige insektene er for naturen, og ikke minst sollyset. Slik får også barna i byen se de ulike sammenhengene vi finner i naturen. Når det gjelder sammenhenger i naturen er Berit Bae sentral, som er opptatt av naturen som dannelsesarena. Hun mener at barna kan erfare naturen som levende vesen, der de blant annet får oppleve mangfold, endringer og sammenhenger (Kasin & Haugen, 2019a, s. 126). Ut ifra dette som Bae sier, er det tydelig at barna i disse to barnehagene får gode opplevelser i naturen. Slik jobber også de voksne her godt med å bruke naturen som dannelsesarena, ved å ta i bruk sammenhengene i naturen som læringsmetode.

Å ta vare på naturen er også svært sentralt i begge de aktuelle barnehagene. I natur- og gårdsbarnehagen har de et motto som er “ta vare på det vi har”. Informanten sier at det handler om å ta vare på ressurser, på dyrene de har, og på småkrypene. I bybarnehagen presiserer de også at det er viktig å lære barna å ta vare på, blant annet nevner også denne informanten at barna får se viktigheten av å ta vare på insektene. I denne barnehagen er de også videre opptatt av å danne barna til å bli mennesker som har respekt for naturen. Informanten fra natur- og gårdsbarnehagen trekker inn fra rammeplanen, dette med å “Ta vare på seg selv, hverandre og naturen” (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 12). Informanten sier at barna skal få erfaring og mestring med dette. Nettopp dette som informanten trekker inn fra rammeplanen for barnehagen er en svært viktig del av barnehagen verdigrunnlag, og barnehagens mål for det pedagogiske arbeide med bærekraftig utvikling. Denne formuleringen kan knyttes til alle dimensjonene ved bærekraftig utvikling (Kasin & Haugen, 2019a, s. 119). Dermed er det en god forutsetning at barnehagene bruker nettopp denne

formuleringen fra rammeplanen i deres arbeid med bærekraftig utvikling.

4.3 Kildesortering

Begge informantene i de ulike barnehagene nevner kildesortering som et tiltak de gjør i hverdagen. I begge barnehagene forteller informantene at barna har kompetanse om hvor søppelet skal og at de gjør dette selv. De to barnehagene har også noen forskjeller knyttet til avfall. I den ene barnehagen plassert på landet er de veldig opptatt av gjenbruk, og informantene forteller at de har fokus på at det skal være “kult” å arve klær av andre. De tar også imot brukte leker og bøker fra privatpersoner, som de tar i bruk i barnehagen om de er i god stand. Videre forteller informanten at de bruker gamle kasseroller og annet kjøkken utstyr til å leke med både inne og ute noe som barna synes er stas. Informanten forteller også om at de har fokus på lite forbruk og tenker over alle innkjøp. De bruker naturmaterialer i formingsaktiviteter og her bruker de også gjenbruksmaterial som korker og doruller. I den andre barnehagen som er plassert i byen, sier informanten at de må ha mer fokus på farlig avfall i naturen. Informanten forteller at de har alltid med seg en liten plakat med bilde av farlig avfall før de går på tur. Her er det bilde av tobakk, snus og sprøytespisser. Videre forteller informanten at når barnehagen er plassert i en by, er det mer søppel langs vegen en om man går i naturen. Felles for begge barnehagene er at de har fokus på plukking av søppel på tur. Informantene forteller om barn som er engasjerte i dette og som har fokus på søppelplukking når de er ute med foreldrene på fritiden.

Ifølge Bergan, Utsi & Krempig, (2019, s. 169) er læringsaktiviteter som omhandler avfallssortering, søppel og gjenbruk en utbredt praksis i skandinaviske barnehager. Dette bidrar til å fremme miljøarbeid knyttet til naturvern og omhandler den økologiske dimensjonen knyttet til bærekraftig utvikling.

I forhold til tidligere praksiser har vi erfart at kildesortering er noe som er innarbeidet i de fleste barnehager, men at det finnes forskjeller på hvor vidt barna er inkludert i det. I noen barnehager er det i hovedsak de voksne som tar seg av sortering, mens i andre er barna inkludert. Slik som vi har presentert ovenfor er begge barnehagene vi har intervjuet opptatt av at barna skal ta del i kildesorteringen. Vi ser at dette er et viktig tiltak for at barna skal få forståelse for prosessen og lære seg å håndtere avfall på riktig måte. Ifølge Bergan et al., (2019, s. 167-168) avdekkes det i artikler i Nordlys og Tønsberg avis om at halvparten Norges

befolkning ikke sorterer avfall, dette er på grunn av at de ikke har forståelse for hvor avfallet skal, mangler løsninger for sortering, orker ikke, familiene er ikke samkjørt, tidsmangel, og at de ikke orker å forholde seg til så mange ulike avfallsbøtter. De hevder videre at på bakgrunn av dette er det spesielt viktig å ha fokus på dette i barnehagen. Holdninger og verdier er noe som etableres i tidlige barneår, og er et resultat av hva barna ser at de voksne gjør og sier (Aksland, 2011; Hennum & Østrem, 2016 hentet fra Bergan et al., 2019, s.168). Dette støtter opp om våre tanker at det er viktig at barna får bidra i prosessen med avfallshåndtering.

Vi tenker at det er viktig med forståelsen for hvorfor man skal sortere og at vi lærer barna at om vi sorterer så kan det brukes om igjen. Da tenker vi at motivasjonen blir sterkere. Ifølge Bergan et al., (2019, s. 170) er handlinger og holdninger i voksenlivet godt etablert, uten bevissthet og refleksjon om hva konsekvensene blir. Vi kan derimot endre oss ved læringsprosesser som handler om at vi endrer måten vi tenker på og handler på, som følge av ny kunnskap og erfaring som gir mening for oss (Illeris, 2009, hentet fra Bergan et al., 2019, s. 170). Vi tenker her at det er vesentlig med voksne som viser veg for barna. Det er viktig at personalet i barnehagen har kunnskaper om søppel, da et lavt kunnskapsnivå kommer til syne i praksis (Fabrigar, Petty, Smith & Crites, 2006, hentet fra Bergan et al., 2019, s.169). Vi ønsker å trekke frem et eksempel hentet fra Bergan et al., (2019, s. 174-175) der de skriver om en læringsaktivitet tilknyttet vitenskapsfestival i realfag ved Uit Norges arktiske universitet i Alta. Dette var en læringsaktivitet rettet mot barn og ansatte i barnehager. Dette prosjektet gikk ut på at barna samlet ulikt søppel, som ble plassert i plastflasker. Flaskene sto fremme i barnehagen til observasjon i 8 uker. Barna fikk først sortere i forhold til hva tanker de hadde om sortering, og fikk i etterkant veiledning til å sortere i rette kildekategorier. Her fikk de reflektert over hva søppel er og hvilke ressurser som kan brukes igjen og igjen. De avsluttet prosjektet med at barna skulle finne noe i søppelet som de kunne bruke som instrument. Dette prosjektet tenker vi er en god inspirasjon til å ta med seg i barnehagen, både som læringsaktivitet for barna, men også for holdnings og handlingsendring for personalet i barnehagen. Her får barna også erfaringer med gjenbruk, som de var spesielt opptatt av i den ene barnehagen vi intervjuet.

Langholm & Heggen, (2019, s.192) belyser hva et bærekraftig forbruk innebærer og hvilke veier vi kan gå for et mer bærekraftig forbruk. Først og fremst nevner de at vi kan forbruke mindre og at det for de fleste i Norge er det mulig å redusere forbruket. Vi vil begrense miljøbelastningen ved å blant annet kjøre mindre fly og bil, redusere handling av klesprodukt, og ikke skifte ut materiell selv om det er umoderne. Langholm & Heggen, (2019, s.193)

hevder videre at barnehagen er en bedrift som må vurdere forbruket sitt ut ifra et bærekraftperspektiv og i tillegg involvere barna i dette arbeidet. Arbeid med forbruk kan også knyttes til mange aktiviteter i barnehagen, fordi det har både økonomiske, sosiale og økonomiske konsekvenser. Man kan knytte forbruket opp mot verdier som måtehold og solidaritet, og se betydningen av at forbruket har en konsekvens for andre menneskers livssituasjon. Barna kan også ha stor nytte av kunnskap om ressursforvaltning, hvordan vi tar vare på og bruker ressursene våre. Personalet er også viktige rollemodeller her og må reflektere og sette ord på sine egne handlinger (Heggen & Langholm, 2019, s. 197-198). På bakgrunn av dette tenker vi at det er viktig med et personale som har kunnskap og kan handle på ut ifra et bærekraftig ståsted, for å implementere gode handlinger og holdninger hos barna.

4.4 Dyrking

I begge barnehagene vi intervjuet fant vi ut at de begge hadde fokus på dyrking. I begge barnehagene hadde de kjøkkenhage, som de dyrket i. Barna fikk være med på prosessen fra frø til mat. Informanten i den landlige barnehagen forteller at de lager egen jord til kjøkkenhagen av matavfall. Informanten forteller også om at de ønsket seg drivhus, men at det ikke lot seg gjøre på grunn av økonomi og fordi det krever ildsjeler som brenner for å få til dyrkingen. I barnehagen i byen forteller informanten om at de har fokus på å lære barna om hva som må til for å få gode resultater i dyrkingen og hvilken rolle insektene og sollys har på det som blir dyrket. De har hatt dyrking som et prosjektarbeid i barnehagen, noe som vi kommer mer innpå. De har også en regel om at når de er ute i naturen skal de ikke knekke greiner eller plukke blomstene fordi biene og humlene trenger pollen.

Heggen & Langholm, (2019, s. 185) hevder at en grunnleggende del av arbeid med bærekraft innebærer å formidle kunnskap om hvor maten kommer ifra. Dette innebærer å se på frøenes utvikling, og følge maten fra jord til bord. Dette omhandler også mange kunnskapsområder, de får blant annet lære nye begreper og lærer hvilken mat som er sunn og ikke. De får også et innblikk i sammenhengene i naturen og oppleve mestring som følge av ansvaret de har fått. På bakgrunn av dette tenker vi at kjøkkenhage er en fin aktivitet for barna og at de får en forståelse av hvordan maten blir dyrket. Vi ser også verdien av at barna får være med på aktiviteten. Vi ønsker å trekke inn at når barna får være med på et slikt prosjekt og drive det fremover, vil det være i tråd med medvirkningsperspektivene innenfor bærekraft (Heggen & Langholm, 2019, s. 187). Vi tenker også at det er fint at begge barnehagene bedriver denne

aktiviteten, siden de fleste barna i dag mest sannsynlig ikke får denne kunnskapen hjemme.

4.5 Prosjektarbeid

Et felles funn i de to intervjuene er at de begge driver med, eller har drevet med, ulike prosjekter knyttet til bærekraft. I den landlige barnehagen forteller informanten at de er med i et forskningsprosjekt som handler om bærekraftig utvikling. Informanten forteller at de jevnlig har besøk av forskere som er involvert i prosjektet, som jobber med dette sammen med personalet og barna. Videre sier informanten at det har gjort at de har blitt mer bevisst etter det og legger vekt på at det er noe annet å være med på et slikt prosjekt, enn det å bare få en oppgave. De har også drevet med andre prosjektarbeid, slik som det vi nevnte om makken. Barnegruppen ble delt i to, der de to gruppene skulle få ulike oppgaver med makken. Den første gruppen skulle lære om makken. Den andre gruppen gav følelser til makken og pratet om den. Begge gruppene hadde makk i hvert sitt i terrarium. Etterpå skulle det observeres om det var forskjell mellom hvordan barna så og snakket om temaet.

I barnehagen plassert i byen driver de også med prosjektarbeid, forteller informanten derfra. Hun forteller om planteprosjektet som vi har nemt ovenfor. I dette prosjektet sår de ulike planter og tar barna med i hele prosessen – fra frø til mat. I prosjektet snakker de om sollyset og hvorfor det er så viktig, sammen med insektene. Dette planteprosjektet forteller informanten at de har hatt i et år. Nå har det blitt litt utskiftning i personalet, som gjør at det nye personalet må læres opp. Vi tenker at det er fint at informanten i barnehagen i byen lærer barna om sollys. Da får barna trolig en helhetlig forståelse av hva som må til i dyrkingen. Ifølge Heggen & Langholm, (2019, s.186) trenger plantene luft, sol og vann for å vokse. Barna kan ha den forestillingen om at plantene får maten sin i fra jorda og ikke fotosyntesen.

Et annet prosjekt som barnehagen i byen driver med, er prosjektet om Revar og Fridtjof. Dette er et prosjekt som fire-åringene i barnehagen er med i. Informanten sier at dette prosjektet tar for seg alle temaene innenfor bærekraft; alt fra søppelplukking, isen som smelter, energisparing, mat og kosthold, kroppen med mer. Når de snakker om søppelplukking, har de blant annet en fortelling der Revar setter seg fast og skjærer seg på søppelet.

Både informanten fra bybarnehagen og informanten fra natur- og gårdsbarnehagen tar opp dette med prosjektarbeid med arter – i disse tilfellene med makken og med ulike planter.

Prosjekter som dette, som omhandler naturens mangfold, kan realisere de grunnleggende verdiene i barnehagen. Dette er fordi de kan stimulere barnas nysgjerrighet, utvikle innsikt og skape muligheter for å ha glede og empati over livet (Heggen & Langholm, 2019, s. 172). “Prosjekter om naturens mangfold er i tråd med verdien respekt for natur, men også aktualisere verdier som likeverd og solidaritet” (Heggen & Langholm, 2019, s. 172). Slike prosjekter kan altså være med på å fremme respekt for naturen, men også andre viktige verdier som man finner i styringsdokumentet.

4.6 De voksnes rolle

Informanten i bybarnehagen presiserer i intervjuet at det er en viktig forutsetning at personalet er nysgjerrige, da det kreves mye av personalet for å få til de turene de gjennomfører.

Informanten mener at de voksne må se muligheter og tenke utenfor boksen. Til slutt nevner også informanten dette med at de voksne i personalet forstår den gevinsten som barna får av å være så mye ute. Også informanten fra natur- og gårdsbarnehagen sier at personalet må være ildsjeler og at de må brenne for det de driver med, i og med at ting tar tid. Dette gjelder blant annet stellet med dyrene de har i barnehagen.

Undring er viktig for at barna skal få lære om naturen og for å føle en tilhørighet til naturen. Da er det veldig viktig at de voksne bidrar til nettopp denne undringen. I denne prosessen vil hele personalet være viktige (Heggen & Langholm, 2019, s. 171). Dette som informanten fra bybarnehagen beskriver som nysgjerrige voksne, kan være en god rolle å tre inn i. Dette kan gjerne beskrives som en medundrende voksen, men dette krever at man har kunnskap om emnet. Med den rette kunnskapen er det lettere for de ansatte å undersøke et tema med barna videre. Slik kan man stimulere barnas nysgjerrighet og deres evne til å utforske videre selv (Heggen & Langholm, 2019, s. 181-182). Men hvilken kunnskap er den rette, eller den beste kunnskapen å ha ute i naturen? “Ut ifra et bærekraft-perspektiv er det ofte den kunnskapen som bidrar til en følelse av tilhørighet med naturen, man forsøker å bygge opp i barnehagen” (Heggen & Langholm, 2019, s. 181). I denne sammenhengen er denne kunnskapen dermed viktig å ha med seg når man skal arbeide med bærekraft i barnehagen. Et eksempel på en slik kunnskap kan være forståelse av hvordan naturens kretsløp og økologiske sammenhenger i naturen fungerer (Heggen & Langholm, 2019, s. 181). Dermed er det veldig positivt at informantene blant annet er opptatt av dette med sammenhengene i naturen. På en annen side er det også viktig at de voksne ikke bare er opptatt av dette, men at de også spiller videre på

barnas innspill. “Men erfaringer med regn i ansiktet fører ikke i seg selv til en forståelse for vannets kretsløp. Slike opplevelser må følges opp av personalet ved at de stimulerer barnas nysgjerrighet, engasjement og kunnskap” (Heggen & Langholm, 2019, s. 181). Slik må personalet være bevisst på barnas uttrykk for deres opplevelser og ikke minst dette med å være til stede og støttende for barna.

Ifølge Gustavsson og Pramling er en vanlig praksis i barnehagen dette med antropomorfisme (Gustavsson og Pramling, 2013, hentet fra Heggen & Langholm, 2019, s. 183).

Antropomorfisme handler om dette med å gi naturen menneskelige egenskaper, altså besjeling (Heggen & Langholm, 2019, s. 183). Det kan være flere grunner til at de voksne gjør dette, men ofte handler det om at man ønsker å forklare noe på barnas nivå. Når barna gir elementer i naturen menneskelige egenskaper, kan det være for å utforske gjenstanden nærmere - som kan skape forståelse og en internalisering av gjenstanden for barnet (Heggen & Langholm, 2019, s. 184). Derfor kan det være at barnehagelæreren tar i bruk antropomorfisme i barnehagen, for at førstehåndserfaringene skal bli enda dypere og at barna opprettholder interesser for temaet. Likevel har Gustavsson og Pramling funnet ut at når barna blir møtt med slike svar, vil de ofte miste interessen tidligere enn om de blir møtt med konkrete og faglige svar fra barnehagelæreren (Gustavsson og Pramling, 2013, hentet fra Heggen & Langholm, 2019, s. 184). Det er derfor viktig at man som barnehagelærer, eller generelt som voksen i barnehagen, er bevisst over hvordan man svarer barna i møte med naturen. For at barna skal få medvirke i arbeidet med bærekraft og hvis man skal ta barna på alvor, er det vesentlig å svare barna på det de lurer på (Heggen & Langholm, 2019, s. 184).

Man kan som barnehagelærer integrere bærekraft inn i barnehagehverdagen som en naturlig del (Syed, 2019, s. 236). Dette var noe informantene i natur- og gårdsbarnehagen snakket om. I deres barnehage har de et fokus på å bruke ordet bærekraft i hverdagen flittig. På denne måten kan barna få et naturlig forhold til bærekraft og forstå hvordan det fungerer i hverdagen. Når man integrerer begrepet inn i hverdagen, blir både barna og personalet en del av læringsprosessene, og ikke minst refleksjonsprosessene, i barnehagen (Syed, 2019, s. 236). Det kan likevel være utfordrende å skape et miljø og en kultur der alle opplever det som meningsfylt å drive arbeid med bærekraft. Selv om barnehager fremhever natur, miljø og friluftsliv i årsplanen, er ikke dette nødvendigvis tilstrekkelig for å øke kunnskap om de økologiske prosessene. Det er heller ikke nok for å skape den begynnende forståelsen for bærekraft (Hammer og He, 2016; Sageidet, 2015; Ødegaard og Samuelsson, 2016, hentet fra Syed, 2019, s. 236). Arbeidet med bærekraft bør heller være emneovergripende, slik at det

kan knyttes til alle Rammeplanens fagområder (Syed, 2019, s. 236).

4.7 Målsetning

I barnehagene vi intervjuet stilte vi spørsmål om hvilke målsetninger de hadde for arbeidet med miljø og bærekraft, og om de opplevde at arbeidet deres kom til syne i praksis.

I barnehagen som lå landlig til svarte informanten at målet var at fremtidige generasjoner skal ha tilgang på natur på lik linje som vi har i dag, og at barnehagen vil skape bevissthet rundt det å ta vare på ressursene. Informanten presiserer at små barn ikke skal bli pålagt noe som tynger på skuldrene, men være bevisst. Informanten sier at de har fokus på hverdagslige aktiviteter som har funksjon senere i livet. Videre hevder informanten at barnehagen har ansvar for å skape gode vaner.

Informanten sier at de har som mål at barna skal få erfaringer med å ta vare på seg selv, hverandre og naturen, og oppleve mestring rundt dette. Informanten sier også at om målsetningene skal komme til syne i praksis må de snakke om ting i praksis, diskutere jevnlig for at målsetningene skal holdes i live.

I barnehagen som lå i byen svarte informanten at målsetningen var at generasjonene som kommer skal ha et annet fokus, og bidra til at barna blir bevisst på egne holdninger i og til naturen. Målet er også at barna skal bli trygge i naturen. Informanten forteller at dette kan føre til at barna kan påvirke andre rundt seg med sine holdninger.

Vi ser at barnehagene har en felles målsetning i at barna skal bli bevisst rundt det å ta vare på naturen, og at de ønsker å gi barna gode holdninger og vaner som de kan ta med seg videre. I den første barnehagen presiserer de at de ikke ønsker å pålegge barnet noe som tynger de på skuldrene. Dette tenker vi er viktig og vi går mer innpå dette i neste avsnitt, når vi ser på bruken av bærekraftbegrepet i barnehagen. Vi opplever at begge informantene arbeider i tråd med rammeplanen, og at de ønsker å skape gode vaner hos barna. Som nevnt tidligere i teoridelen er det ikke sikkert at barn blir miljøaktivister selv om de er mye ute og erfarer naturen. Dette begrunnes i at barna blir påvirket fra flere hold, som bidrar til å utvikle ulike holdninger og handlinger (Kasin og Langholm, 2019, s. 166). Allikevel tenker vi at det er viktig med en tilknytning til naturen, som kan bidra til at barna har lyst til å ta vare på den. Barna tilbringer mye tid i barnehagen og vi tenker at vi som fremtidige pedagogiske ledere

må bruke og formidle den kunnskapen vi har, samtidig lære barna å tenke selvstendig.

4.8 Medvirkning

Barnehagelæreren i den landlig plasserte barnehagen snakker om at barna er små når de blir opptatt av blant annet småkryp. Her kan vi se at barnehagelæreren tar barnas interesser og innspill på alvor. I dette tilfellet uttrykker barna at de interesserer seg for småkryp og dette plukker barnehagelæreren opp. På denne måten får barna være med på å medvirke til sin egen hverdag. Under «Barns medvirkning» i rammeplanen for barnehagen, står det om dette med at de yngste barna kommuniserer på andre måter enn gjennom talespråket. Rammeplanen understreker at de likevel har rett til å gi uttrykk for sine synspunkt på sine vilkår, og at barnehagen må observere og følge opp barnas uttrykk (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 21). Her kommer igjen den voksnes rolle inn. Informanten som forteller om barna som er opptatt av småkrypene er et tydelig eksempel på at barna får medvirke i sin egen barnehagehverdag, gjennom å ta barnas innspill på alvor.

Den samme informanten nevner også mer av slike tilfeller i barnehagehverdagen, der barna får delta i arbeidsoppgaver. Det står videre i rammeplanen at barna skal få erfare at de har innflytelse på det som skjer i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 21). Barna i natur- og gårdsbarnehagen har ulike arbeidsoppgaver, blant annet er de med på dyrestellet i barnehagen. Barna kan på denne måten erfare at de har en viktig rolle i barnehagen, nemlig det å ta vare på dyrene de har rundt seg. Uten dem hadde ikke dyrene fått mat eller ordentlig stell. Likevel er det viktig at barna ikke blir overlatt til et ansvar som de ikke er rustet til å ta (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 21).

4.9 Å bruke bærekraft begrepet i barnehagen

Noe informanten i natur- og gårdsbarnehagen nevnte i intervjuet var dette med å bruke bærekraft begrepet aktivt i barnehagehverdagen. Informanten snakker om at de vil bruke begrepet mye i hverdagen, slik at barna blir vant med begrepet bærekraft. Slik mener de i barnehagen at barna kan få mer forståelse senere. Dette med å bruke begrepet aktivt var ikke noe informanten fra bybarnehagen nevnte, som er interessant. Noe som kan være en utfordring med akkurat dette, er at begrepet i utgangspunktet ikke er blitt formet i en pedagogisk kontekst. Begrepet er heller utviklet i forbindelse med politikk og den globale

dagsordenen (Kasin, 2019, s. 12). Begrepet i slike kontekster er nettopp globale og politiske, og derfor blir det viktig for barnehagelærerne å arbeide med å ta begrepet videre i en pedagogisk kontekst (Kasin, 2019, s. 12). Informanten som vil få begrepet inn i barnehagehverdagen som et “vanlig” begrep, kan potensielt være en måte å gjøre dette på. På denne måten kan gjerne begrepet formes i barnehagen, med barna og de voksne i fellesskap. Samtidig er det vesentlig å være bevisst hvordan man bruker begrepet sammen med barna. I barnehagen skal barna få en begynnende forståelse av dette med å leve av naturen og i et fellesskap sammen med andre, men barna skal ikke få et ansvar som ikke er deres. “Barna har ikke ansvar for ødeleggelse av naturen, fattigdom og urettferdighet som følge av voksnes grådighet og utbytting. De har heller ikke ansvar for konflikter som følger av politisk ideologi, kulturelle forskjeller eller religiøs overbevisning (Kasin, 2019, s. 12). Barna skal heller ikke måtte bekymre seg for deres egen fremtid. Likevel kan det være hensiktsmessig å gi barna en forståelse av hvilken verden de kommer til å møte, og at de sannsynligvis må være forberedt på å leve med konsekvenser av problemer som er skapt av andre enn dem selv. Ut ifra dette får de ansatte i barnehagen en utfordring, der de må balansere mellom å gi omsorg og beskyttelse, og samtidig forberede barna på det de kommer til å møte av utfordringer innen bærekraftig utvikling (Kasin, 2019, s. 12). Dette er også noe informanten i natur- og gårdsbarnehagen understreker, nemlig at barna ikke skal bli pålagt noe som tynger på skuldrene deres. Likevel ønsker de at barna skal bli bevisst, og derfor kan dette med å prate om bærekraft i hverdagen være en god ide.

5.0 Oppsummering

Vår problemstilling i oppgaven var: *Hvordan kan du som barnehagelærer legge til rette for arbeid med bærekraft i et miljø perspektiv?* Vi fikk opplevelsen av at de informantene vi intervjuet la godt til rette for å få inn arbeid med bærekraft i barnehagen. Noe vi fant ut var at det var en del fellestrekk med hvordan de arbeidet med temaet og at begge barnehagelærerne arbeidet i tråd med rammeplanens føringer.

Det informantene gjorde felles var å drive prosjektarbeid innen bærekraft. Her får barna erfaringer om sammenhenger i naturen og arts kunnskap. I den første barnehagen hadde de makk som tema, mens i den landlige barnehagen arbeidet de med dyrking som prosjekt. Dette gav barna en forståelse for prosessene som skjer og de får verdifull kunnskap som kan bidra til å skape tilhørighet til naturen. Vi ser på prosjektarbeid som et gunstig verktøy for å drive arbeid innen bærekraft, da dette blir en kontinuerlig prosess. Det kan i vårt synspunkt bidra til at de klarer å opprettholde arbeid med temaet over tid.

Kildesortering var også noe begge informantene nevnte som noe de arbeidet flittig med. De arbeidet med at barna skulle vite hvor søppelet skulle sorteres. I barnehagen som lå landlig til hadde de et økt fokus på gjenbruk, og så mulighetene i det som skulle kastes. Det vi fant som spesielt interessant var at de la vekt på gjenbruk av klær og at det skulle være kult å arve. Som barnehagelærere tenker vi at dette er en fremtidsrettet måte å tenke, og det gir barna god kunnskap om ressursforvaltning og forbruk.

Dette tar oss videre til barnehagenes målsetning som nettopp gikk ut på å gjøre barna bevisste på forbruk og bruk av ressurser. Begge informantene var opptatt av at man fikk et forhold til natur, gjennom å være i kontakt med naturen, men også å bedrive ulike aktiviteter. Gjennom blant annet prosjektarbeid som nevnt ovenfor, men også aktiviteter som dyrehold og generelt være ute i naturen. Informantene arbeidet jevnt i et bærekraftig perspektiv, noe vi tenker vil være med på å utvikle og endre holdninger over tid. Bybarnehagen hevdet at noen av barna engasjerer sine foreldre i blant annet søppelplukking. Her ser vi allerede at barna har utviklet holdninger knyttet til søppelhåndtering.

Vi så på det som interessant å ha intervju i barnehager med forskjellige plasseringer. Informanten i bybarnehagen fortalte at de i større grad var nødt til å planlegge turer og utflukter fordi de ikke hadde så mye tilgang til natur rundt barnehagen. Det som var

interessant var at de oppsøkte mange ulike typer natur som fjell, sjø og skog, i motsetning til de som var landlig plassert. Informanten i den landlige barnehagen sa at de brukte mer tid i sitt nærområde, fordi de hadde stort uteområde med mange muligheter. Vi oppdaget at begge informantene var opptatt av at barna skulle få være mest mulig ute og fikk en oppfatning av at personalet var villige til å få dette til.

Avslutningsvis vil vi nevne at personalets holdninger og handlinger spiller en stor rolle. Det er de som gjør at barna får mest mulig innholdsrike dager med gode leke- og læringsmuligheter. Begge informantene presiserer hvor viktig det er med et personal som legger til rette for at barna skal få rike opplevelser. I bybarnehagen hevder informanten at det er vesentlig med et personale som er medundrende sammen med barna. I et bærekraftig perspektiv sett i den økologiske dimensjonen vil det å blant annet ha kunnskap om naturens kretsløp og se sammenhenger i naturen være verdifull kunnskap for å kunne videreformidle, og drive pedagogisk arbeid i barnehagen. Dette var noe begge barnehagene var opptatt av. Vi vil presisere hvor viktig naturopplevelser er for barna, her får de oppleve mestring, samhold og tilhørighet til naturen. Som fremtidige barnehagelærere er vi opptatt av at arbeidet med bærekraft skal være lystbetont og ikke belaste barna med “problemene” rundt begrepet. Dette var noe informantene også var opptatt av i sitt arbeid.

Som skrevet i innledningen ønsket vi å undersøke hvordan barnehagelæreren arbeidet rundt bærekraft. Vi har som nevnt opplevd ulikheter i praksisperioder, og ønsket å finne ut hvor mye fokus andre barnehagelærere hadde rundt temaet. Siden vi kun fikk tak i informanter i fra barnehager som arbeidet spesifikt rundt bærekraft, ble resultatet preget av hvilke ulike aktiviteter barnehagelærere la opp til. Vi har fått mange ulike innspill til hvordan en barnehagelærer jobber med bærekraft i et miljøperspektiv. Vi ser på det som en god inspirasjonskilde til å drive godt pedagogisk arbeid, som gir barna gode forutsetninger for fremtiden.

6.0 Litteraturliste

- Bergan, V. (2019). Hvordan kan økologisk dyrking bidra til bevissthet for bærekraft? I Bergan, V. & Bjørndal, K. E. W (Red.), *Bærekraft i praksis i barnehagen* (s. 99- 114). Oslo: Universitetsforlaget
- Bergan, V. & Bjørndal, K. E. W. (2019). Barnehagen- første steg mot en bærekraftig utvikling. I Bergan, V. & Bjørndal, K. E. W (Red.), *Bærekraft i praksis i barnehagen* (s. 21- 35). Oslo: Universitetsforlaget
- Bergan, V., Utsi, T. A & Krempig, I. W. (2019). Nytt det å lære å sortere søppel? I Bergan, V. & Bjørndal, K. E. W (Red.), *Bærekraft i praksis i barnehagen* (s. 167- 184). Oslo: Universitetsforlaget
- Bjørndal, K. E. W. (2019). Barns utvikling av kritisk tenkning – avgjørende for bærekraftig utvikling. I Bergan, V. & Bjørndal, K. E. W (Red.), *Bærekraft i praksis i barnehagen* (s. 85- 98). Oslo: Universitetsforlaget
- Buvang, H. (2019). Barn som prosjektledere og aktører for bærekraft. I Bergan, V. & Bjørndal, K. E. W (Red.), *Bærekraft i praksis i barnehagen* (s. 67- 83). Oslo: Universitetsforlaget
- Christoffersen, L. & Asbjørnsen, J. (2012). (1. utg.). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Oslo: Abstrakt forlag.
- FN-sambandet. (2022, 6. mai). FNs bærekraftsmål. Hentet fra <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>
- Grøsvik, K & Olsen, K. M. (2019). Hvordan kan små barn få innsikt i samspillet i naturen? – med humler som studieobjekt. I Bergan, V. & Bjørndal, K. E. W (Red.), *Bærekraft i praksis i barnehagen* (s. 151- 165). Oslo: Universitetsforlaget

- Haugen, A. S. (2019). Økologisk bærekraft utvikling. I Kasin, O (Red.), *Bærekraftig utvikling – pedagogiske tilnærminger i barnehagen* (s. 43-70). Bergen: Fagbokforlaget
- Heggen, M.P. (2015). Bærekraftig utvikling i norske barnehager – et spørsmål om naturfølelse? I Hallås, B.O. & Karlsen, G. (Red.). *Natur og danning: Profesjonsutøvelse, barnehage og skole* (s. 117-134). Bergen: Fagbokforlaget
- Heggen, M. P. & Langholm, G. (2019). Tilknytning til natur, en forutsetning for bærekraft? I Kasin, O (Red.), *Bærekraftig utvikling – pedagogiske tilnærminger i barnehagen* (s. 169-188). Bergen: Fagbokforlaget
- Kasin, O. (2019). Innledning – fra global politikk til lokal politikk. I Kasin, O (Red.), *Bærekraftig utvikling – pedagogiske tilnærminger i barnehagen* (s. 9-14). Bergen: Fagbokforlaget
- Kasin, O. & Haugen, A. S. (2019a). Barnehagens verdigrunnlag og bærekraftig utvikling. I Kasin, O (Red.), *Bærekraftig utvikling – pedagogiske tilnærminger i barnehagen* (s. 113-138). Bergen: Fagbokforlaget
- Kasin, O. & Haugen, A. S. (2019b). Bærekraftig utvikling – historisk tilbakeblikk. I Kasin, O (Red.), *Bærekraftig utvikling – pedagogiske tilnærminger i barnehagen* (s. 23-41). Bergen: Fagbokforlaget
- Kasin, O. & Langholm, G. (2019). Pedagogikk for en bærekraftig utvikling. I Kasin, O (Red.), *Bærekraftig utvikling – pedagogiske tilnærminger i barnehagen* (s. 155-168). Bergen: Fagbokforlaget
- Kunnskapsdepartementet. (1995). Rammeplanen for barnehagen. Oslo: Akademika
- Kunnskapsdepartementet. (2006). Rammeplan for barnehagen. Oslo: Akademika
- Kunnskapsdepartementet. (2015). *Kunnskap for en felles fremtid: Revidert strategi for utdanning for bærekraftig utvikling (2012-2015)*. Hentet fra

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/uh/rapporter_og_planer/strategi_for_ubu.pdf

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen*. Oslo: Pedlex.

Moen, C. H. & Vårnes, T. K. (2019). Å leve i samklang med naturen – lettere sagt enn gjort! I Bergan, V. & Bjørndal, K. E. W (Red.), *Bærekraft i praksis i barnehagen* (s. 37- 51). Oslo: Universitetsforlaget

Postholm, M.B. & Jacobsen, D.I. (2016). (1. utg). *Læreren med forskerblick: Innføring i vitenskapelig metode før lærerstudenter*. Cappelen Damm.

Rienecker, L. & Jørgensen, P.S. (2013). (2.utg.). *Den gode oppgaven: Håndbok i oppgaveskriving på universitet og høyskole*. Bergen: Fagbokforlaget

Sageidet, B. M. (2019). Pedagogiske metoder for å lære barn om sammenhenger for bærekraftig utvikling. I Bergan, V. & Bjørndal, K. E. W (Red.), *Bærekraft i praksis i barnehagen* (s. 53- 66). Oslo: Universitetsforlaget

Skarstein, T. H & Skarstein, F. (2019). Artskunnskap for bærekraftig utvikling. I Bergan, V. & Bjørndal, K. E. W (Red.), *Bærekraft i praksis i barnehagen* (s. 137- 150). Oslo: Universitetsforlaget

Syed, B. F. (2019). Pedagogisk ledelse av utviklingsarbeid om bærekraftig utvikling i barnehagen. I Kasin, O (Red.), *Bærekraftig utvikling – pedagogiske tilnærminger i barnehagen* (s. 231-257). Bergen: Fagbokforlaget

Utsi, T. A., Bøe, K. W & Krempig, I. W. (2019). Vill mat i barnehagen – kompetanseutvikling i fellesskap. I Bergan, V. & Bjørndal, K. E. W (Red.), *Bærekraft i praksis i barnehagen* (s. 115- 136). Oslo: Universitetsforlaget

Vedlegg 1 - Forespørsel om deltakelse i bacheloroppgave

Bakgrunn og formål

Vi er tre 3. års barnehagelærer studenter ved Høgskulen på Vestlandet med fordypning i barn, natur og friluftsliv. Bacheloroppgaven går inn i den obligatoriske delen av barnehagelærerutdanningen, som vi skal skrive nå i vårsemesteret. Vi har valgt å skrive om temaet bærekraft. Formålet med oppgaven vår er å få mer innblikk i arbeidet med bærekraft i praksis. I styringsdokumentet står det tydelig at temaet skal arbeides med i barnehagen, og vi ønsker å finne ut om det er fokus også i praksis. Vi ønsker å intervju barnehagelærere fra ulike barnehager, som ligger i byen og mer landlig. Problemstillingen som vi fokuserer på i forskningsprosjektet er «Hvordan kan du som barnehagelærer legge til rette for arbeid med bærekraft i et miljø perspektiv?»

Deltakelse – betydning for deg

For å svare på problemstillingen, ønsker vi å ha et kvalitativ forsknings intervju. Vi kommer ikke til å bruke lydopptak, i stedet tar vi skriftlige notater for å unngå å samle personlig opplysninger. Intervjuet har varighet på 30-45 minutter.

Frivillig deltakelse og personvern

Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt og navn til informanter eller barnehager vil bli anonymisert i oppgaven. Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke deg i fra studien. Da vil all data bli slettet.

Dersom du kan tenke deg å delta i dette forskningsintervjuet, er det fint om du kontakter oss på e-post ingrid_olsen_1@hotmail.com snarest mulig. Vi vil ta kontakt med deg for nærmere avtale. Dersom du har spørsmål, ta også kontakt.

Vi håper dere ønsker å delta i forskningsprosjektet vårt!

Med vennlig hilsen

Ingrid Olsen, Hanna Hundhammer og Hannah Johnsen

Vedlegg 2 - Intervjuguide 1 for landlig plassert barnehage

1. Hvordan inkluderer dere arbeidet med bærekraft i barnehagehverdagen?
2. Vi ser mange klimaendringer i dagens samfunn. Hvordan arbeider dere i forhold til dette?
3. Hvordan kan du og personalgruppen legge til rette for tidlige naturopplevelser i alderen 0-3 år?
4. Kjenner dere til miljøtrappen som didaktisk modell?
-Hvis ja: Bruker dere miljøtrappen som didaktisk modell i barnehagehverdagen?
5. Hvilke målsetninger har du for arbeidet med miljø og bærekraft?
-Opplever du at målsetningene du har kommet til syne i praksis?
6. Hvilket utbytte tenker du som barnehagelærer at barna får av erfaring med bærekraft i tidlig alder?
7. Opplever du at dere klarer å skape interesse blant barna i barnehagens arbeid med bærekraft?
-om ikke, hva tenker du at dere kan gjøre annerledes?
8. Utnytter dere naturområdene rundt barnehagen til å gi barna tidlige naturopplevelser?
-Har dere fokus på bærekraft og miljø i disse naturopplevelsene?
9. Opplever dere at tilgangen til naturen er en fordel i arbeidet med bærekraft?

Vedlegg 3 - Intervjuguide 2 for bybarnehage

1. Hvordan inkluderer dere arbeidet med bærekraft i barnehagehverdagen?
2. Vi ser mange klimaendringer i dagens samfunn. Hvordan arbeider dere i forhold til dette?
3. Hvordan kan du og personalgruppen legge til rette for tidlige naturopplevelser i alderen 0-3 år?
4. Kjenner dere til miljøtrappen som didaktisk modell?
 - Hvis ja: Bruker dere miljøtrappen som didaktisk modell i barnehagehverdagen?
5. Hvilke målsetninger har du for arbeidet med miljø og bærekraft?
 - Opplever du at målsetningene du har kommet til syne i praksis?
6. Hvilket utbytte tenker du som barnehagelærer at barna får av erfaring med bærekraft i tidlig alder?
7. Opplever du at dere klarer å skape interesse blant barna i barnehagens arbeid med bærekraft
 - om ikke, hva tenker du at dere kan gjøre annerledes?
8. Deres barnehage er plassert i byen, og har mindre tilgang til natur rundt barnehagen. Hvordan tenker at det påvirker tidlige naturopplevelser hos de minste? Hvordan kan dere jobbe med bærekraft og miljø i byen?
9. Oppsøker og prioriterer dere områder utenfor barnehagen for å skape naturopplevelser?
10. Tenker dere at det er en fordel at barnehagen er plassert i byen, med tanke på dagens miljøutfordringer?
 - Tenker du at miljøutfordringene er synligere i byen enn på landet?